

Ljubo Mačić

Problemi funkcionisanja i razvoja tržišta energije u Evropskoj uniji i Srbiji

ENERGETIKA 2014, Zlatibor, 26. 03. 2014.

EVROPSKA UNIJA

Od nacionalnih energetske kompanije
do zajedničkog energetske tržišta

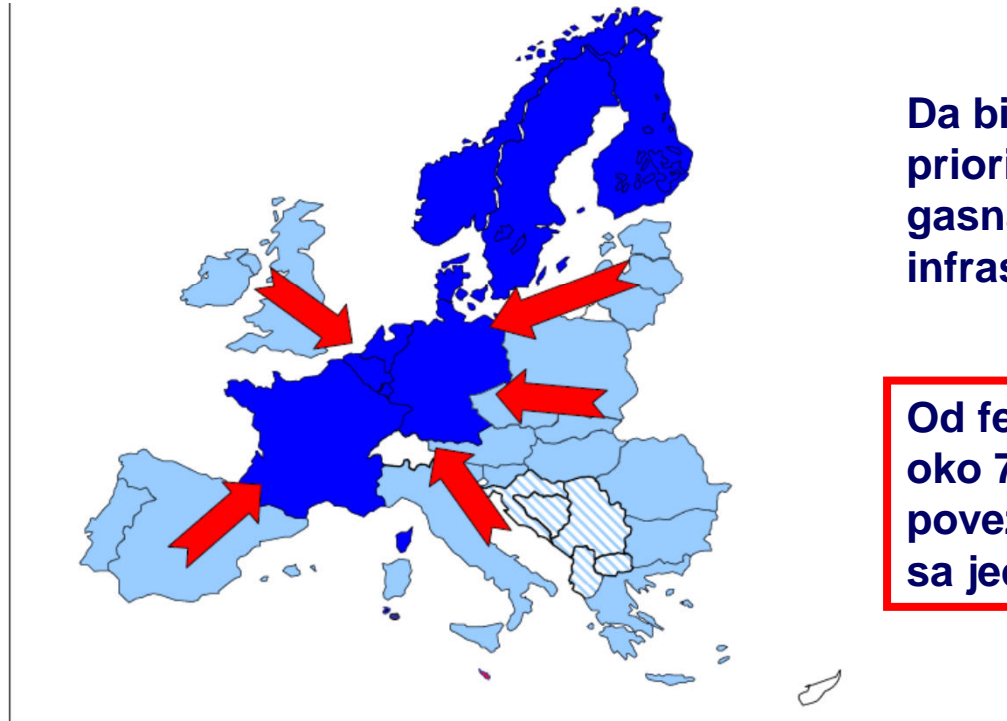
EU CILJ: zajedničko tržište električne energije do 2014.g.

Evropska komisija: nacionalna tržišta su mala
da bi se razvila konkurencija
– ide se na regionalna, pa panevropsko tržište

SLIČNI CILJEVI ZA GAS!

CILJ: jedinstveno tržište električne energije do 2014.g.

Da bi se to ostvarilo:
prioritet su i panevropska
gasna i elektrienergetska
infrastruktura

Od februara 2014, 14 zemalja sa
oko 75% EU energije uključeno u
povezano tržište dan unapred,
sa jedinstvenom cenom

Ono što se radi u okviru Energetske zajednice treba da omogući
da se i mi pridružimo posle 2015.

Integracija EU tržišta je cilj, ali...

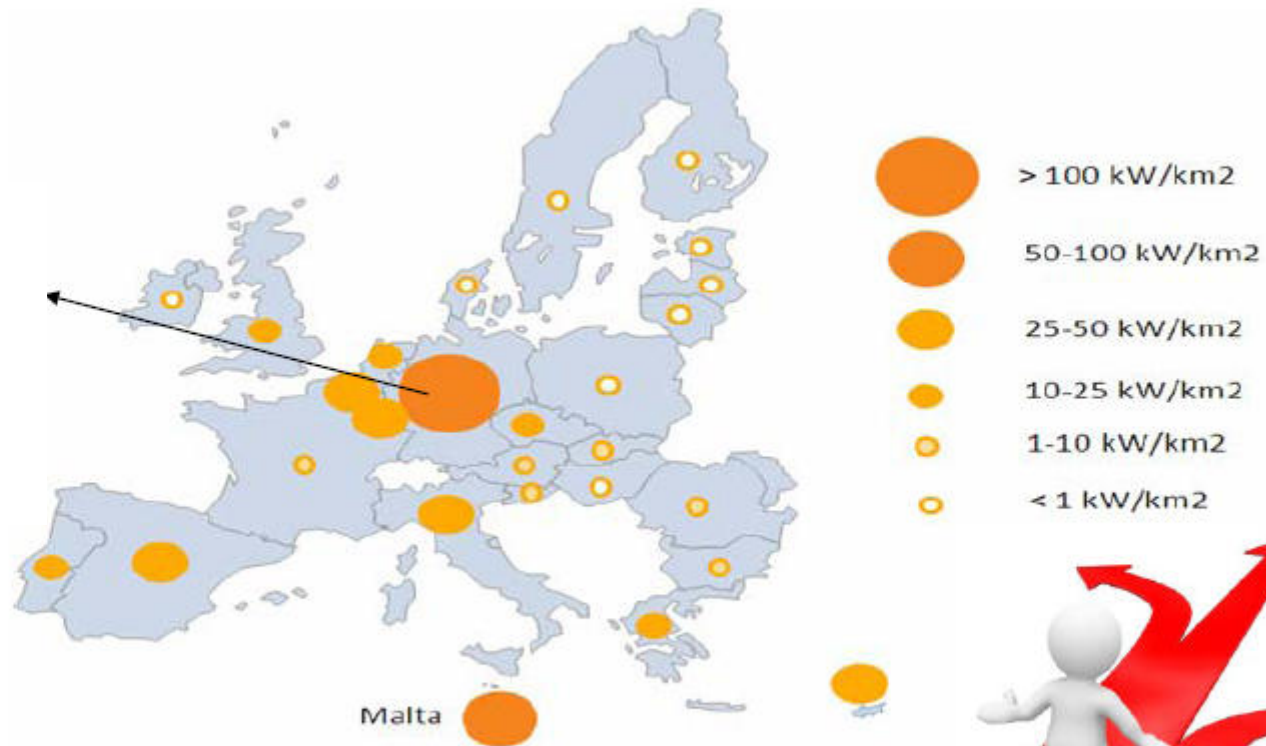
- Neke zemlje članice, vodjene nacionalnim interesima, odstupaju od zajedničkog kursa,
- EU energetska politika u nekim važnim elementima nije harmonizovana,
- pa imamo:
 - različite šeme podsticaja OIE i druge nacionalne netržišne intervencije,
 - sužavanje prostora za tržište, zbog širenja OIE koje imaju prioritet,
 - nacionalno planiranje energetske kapaciteta (infrastruktura, skladišta...)
 - primat nacionalnih interesa nad dugoročnim EU ciljevima (npr. CO₂),
 - problemi sa EU ETS – niske cene,
 - različiti mehanizmi podsticaja obezbeđenja kapaciteta (proizvodnih) gotovo u polovini članica EU – tržišno sporni, ali može li se obezbediti SoS bez njih?
 - zadržavanje regulisanih cena u nekim zemljama članicama...
- Visoke maloprodajne cene energije ugrožavaju globalnu konkurentnost EU industrije

Nejedinstvo i razlike u mehanizmima podsticanja proizvodnih kapaciteta

Da li je ovo optimalno za EU?

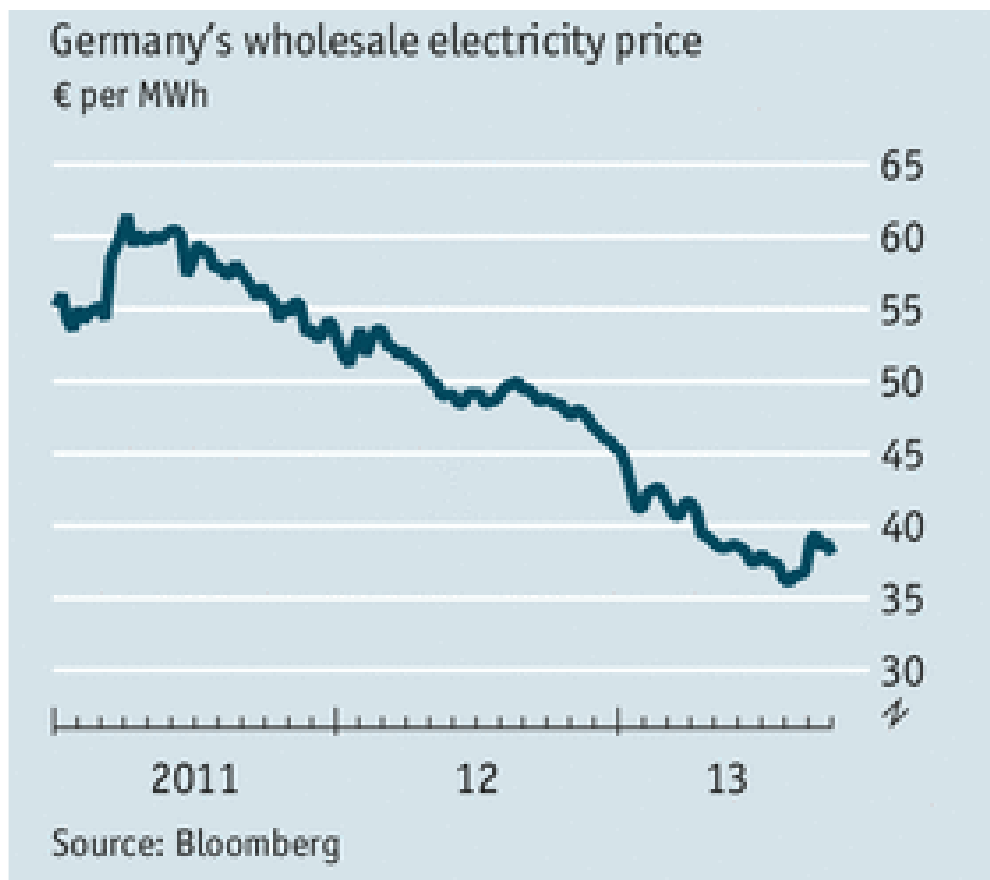
Solarne elektrane:
Zašto više u Nemačkoj nego na Mediteranu?

Source: Capacities announced in 2020 in the national RES action plans

Niske veleprodajne tržišne cene – zašto i do kada može tako?

**Na drugoj strani, MALOPRODAJNE CENE
rastu – rastu TAKSE, POREZI!!!!**

ZAŠTO:

- Brz rast udela OIE – potiskuju postojeće elektrane
- Pad potrošnje zbog ekonomske krize
- Pad cena CO₂ na EU ETS

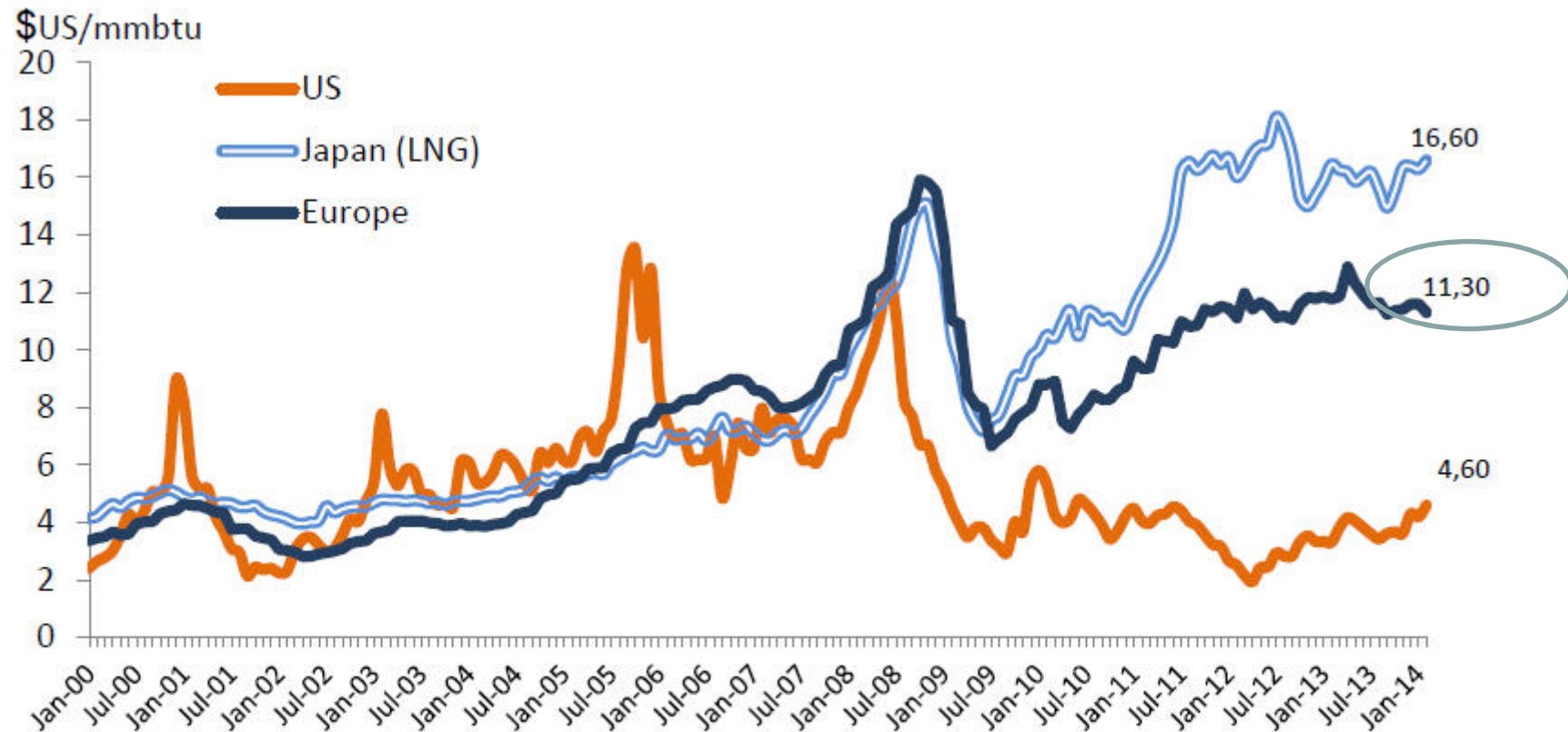
POSLEDICE:

- Pad profita elektroprivreda - gubici
- Gašenje elektrana na gas – neprofitabilne
- Nema interesa za gradnju novih elektrana
- Ugrožavanje SoS

DO KADA, zavisi od:

- politike EU i članica prema OIE, CO₂...
- upornosti EU da prednjači u zaštiti planete od GHG

Da li cene gasa globalno mogu konvergirati?

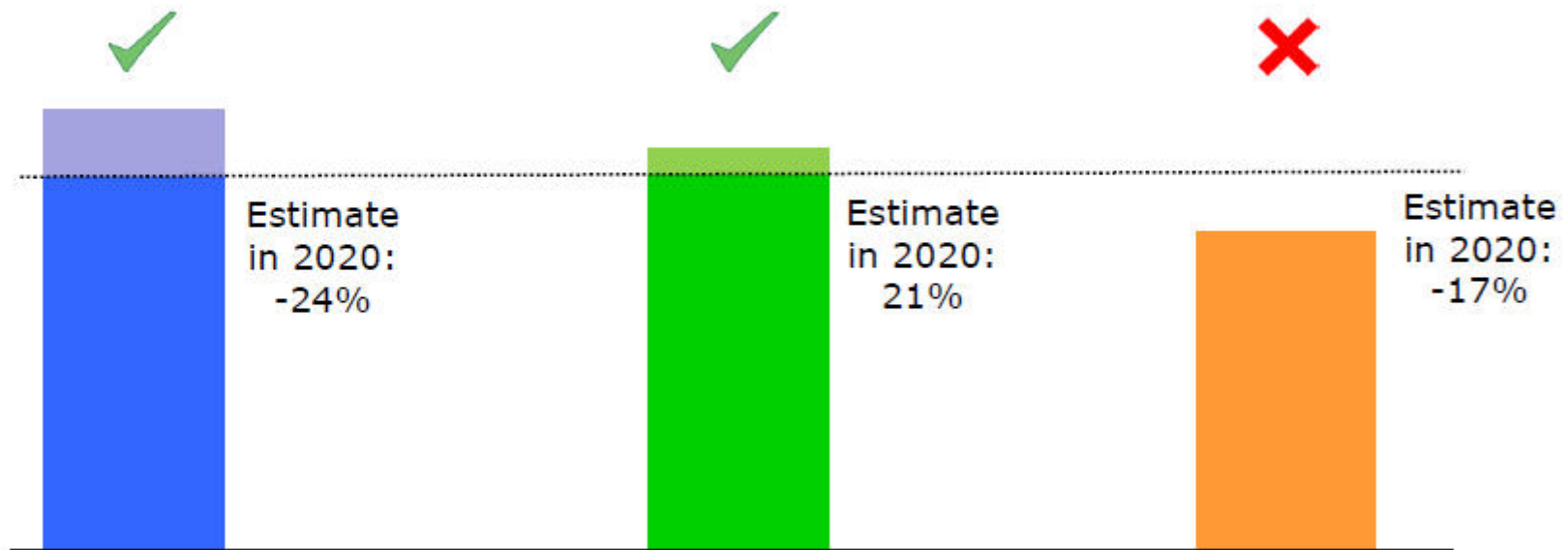
Source: World Bank

Da li će se ostvariti EU ciljevi za 2020

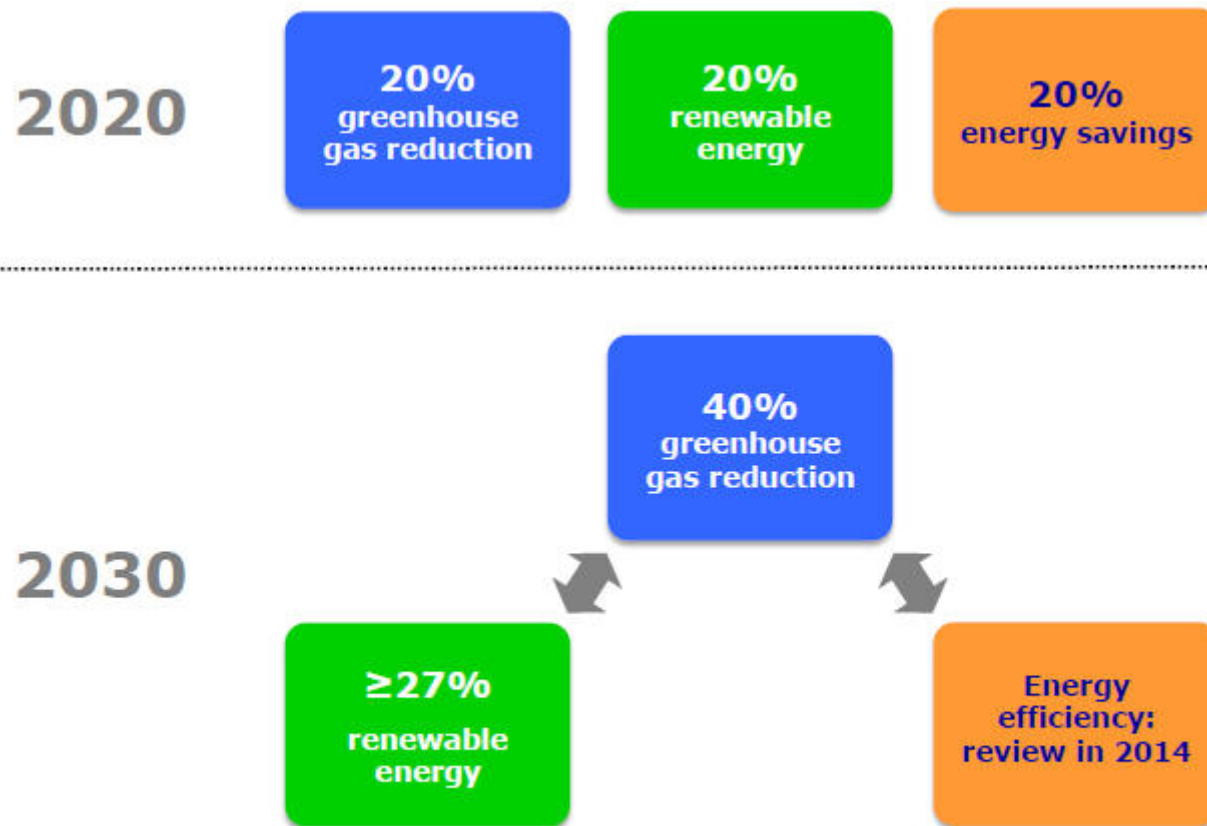
Reduce greenhouse gas levels by 20%

Increase share of renewables to 20%

Reduce energy consumption by 20%

Novi EU ciljevi za 2030

Presentation of J.M. Barroso to the European Council, 20-21 March 2014

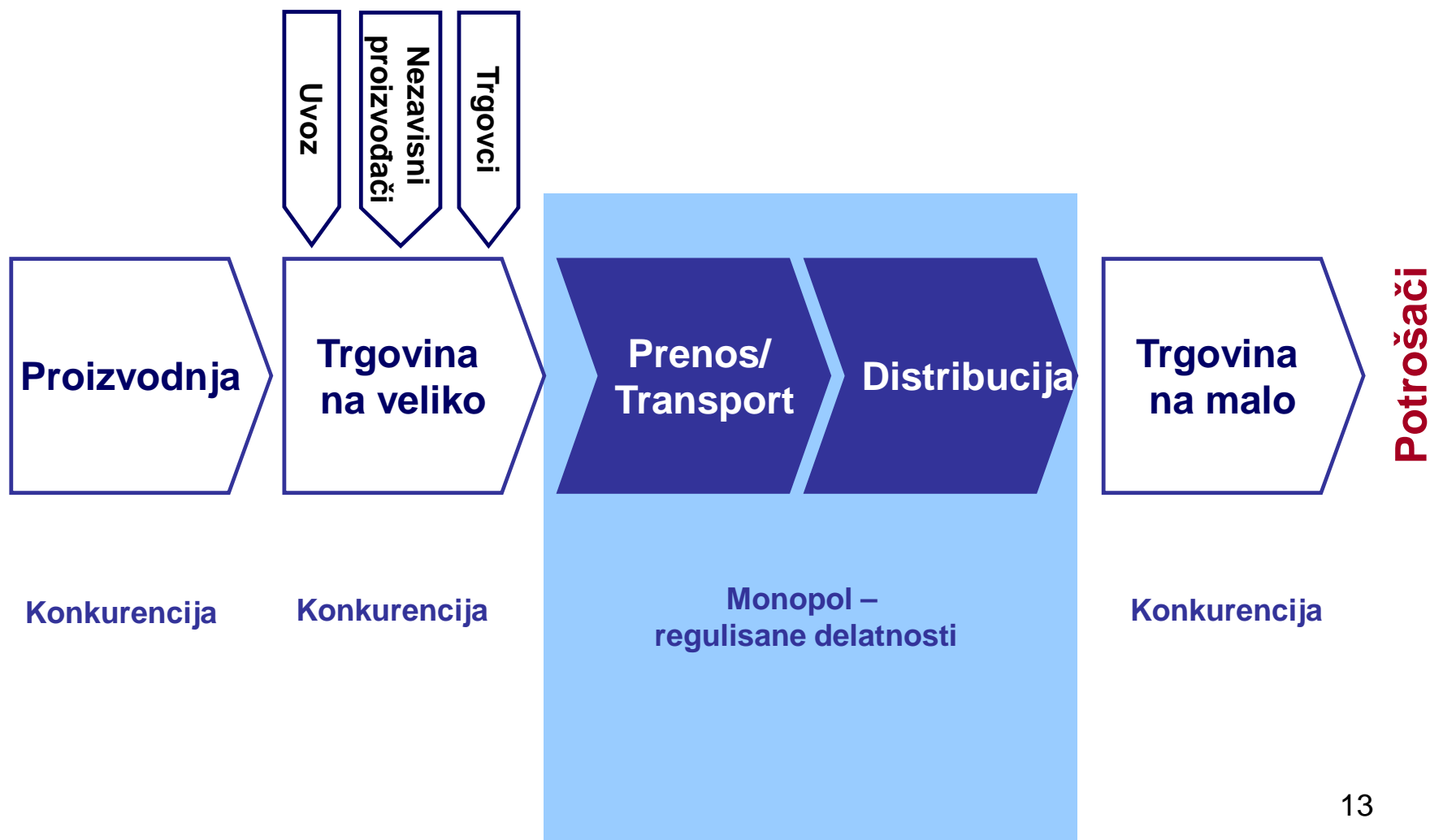
Predloženi za usvajanje u ovoj godini.

EU

Strukturne i vlasničke promene od početka
devedesetih

Vertikalna dezintegracija – razdvajanje monopolskih (prenos, distribucija) od tržišnih delatnosti (proizvodnja, trgovina)

Ciljno stanje

Promene u strukturi EU energetskeg sektora

1990

2000

2010

Vlasničke promene u EU energetsom sektoru

ALI, ovo nisu dobra vremena za privatizaciju: Slaba tražnja – potencijalni kupci, velike elektroprivrede (EoN, RWE i dr.) su u krizi.

Energetsko tržište Srbije

Gde smo u odnosu na EU?

Energetika u odnosu na ekonomiju Srbije

- Troškovi uvoza energije u 2013. **3,1 mlrd.\$**
- Udeo energetike u saldu spoljno-trgovinskog deficita u 2013. **41 %**
- Uvozna zavisnost energetike **30 – 33 % (EU 54 %)**

Podaci: RZS

Србија у односу на друге - индикатори развоја

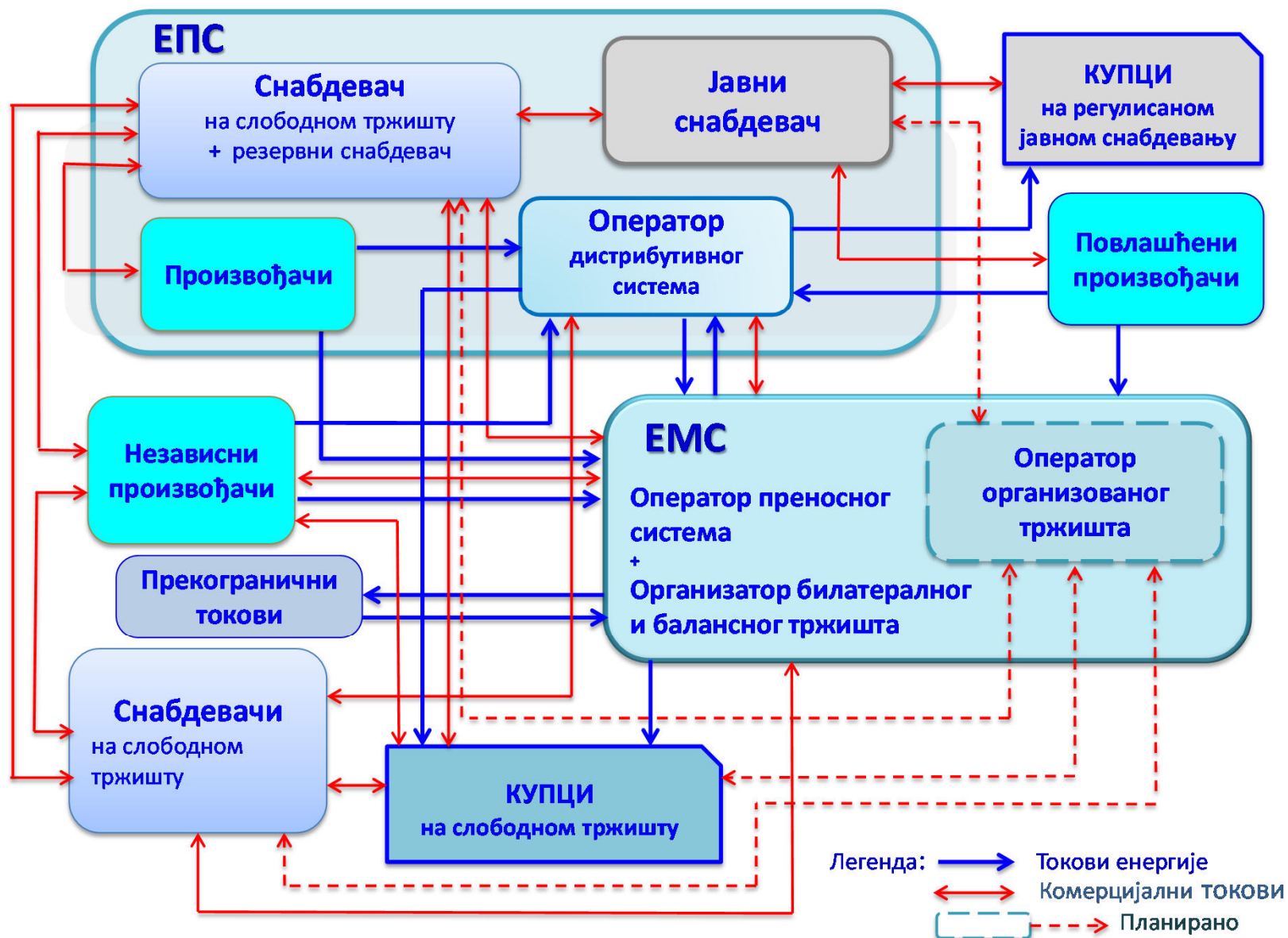
World Bank Data - Developments Indicators			2010.				
Country Name	GDP per capita, PPP (constant 2005 international \$)	GDP per unit of energy use (constant 2005 PPP \$ per kg of oil equivalent)	Energy use (kg of oil equivalent) per \$1,000 GDP (constant 2005 PPP)	Energy use (kg of oil equivalent per capita)	Energy imports, net (% of energy use)	Electric power consumption (kWh per capita)	Electric power transmission and distribution losses (% of output)
World	9815	5.5	181.1	1851		2975	8.3
European Union	27696	8.1	123.2	3413	51.3	6285	5.8
Serbia	9597	4.5	223.1	2141	32.1	4359	16.1
Bosnia and Herzeg	7464	4.4	228.2	1703	31.7	3110	9.4
Bulgaria	11506	4.9	206.0	2370	40.8	4476	9.7
Romania	10921	6.7	149.5	1632	21.6	2392	11.7
Macedonia, FYR	9187	6.6	152.6	1402	44.1	3591	17.6
Montenegro	10157	7.8	128.3	1303	14.7	5547	16.0
Croatia	15917	8.2	121.4	1932	50.6	3813	14.4
Slovenia	25053	7.1	140.5	3520	48.6	6521	5.9
Czech Republic	23625	5.6	177.5	4193	28.3	6321	5.2
Slovak Republic	20121	6.1	163.0	3280	65.2	5164	3.1
Poland	17348	6.5	153.2	2657	33.6	3783	7.5
Hungary	16958	6.6	151.4	2567	57.0	3876	10.2
Austria	35313	8.8	114.2	4034	65.2	8356	4.9
France	29484	7.3	136.7	4031	48.3	7729	6.3
Germany	33565	8.4	119.3	4003	59.9	7215	3.9
Sweden	34125	6.2	160.2	5468	34.7	14939	7.1
Srbija prema EU	35%	55%	181%	63%		69%	276%

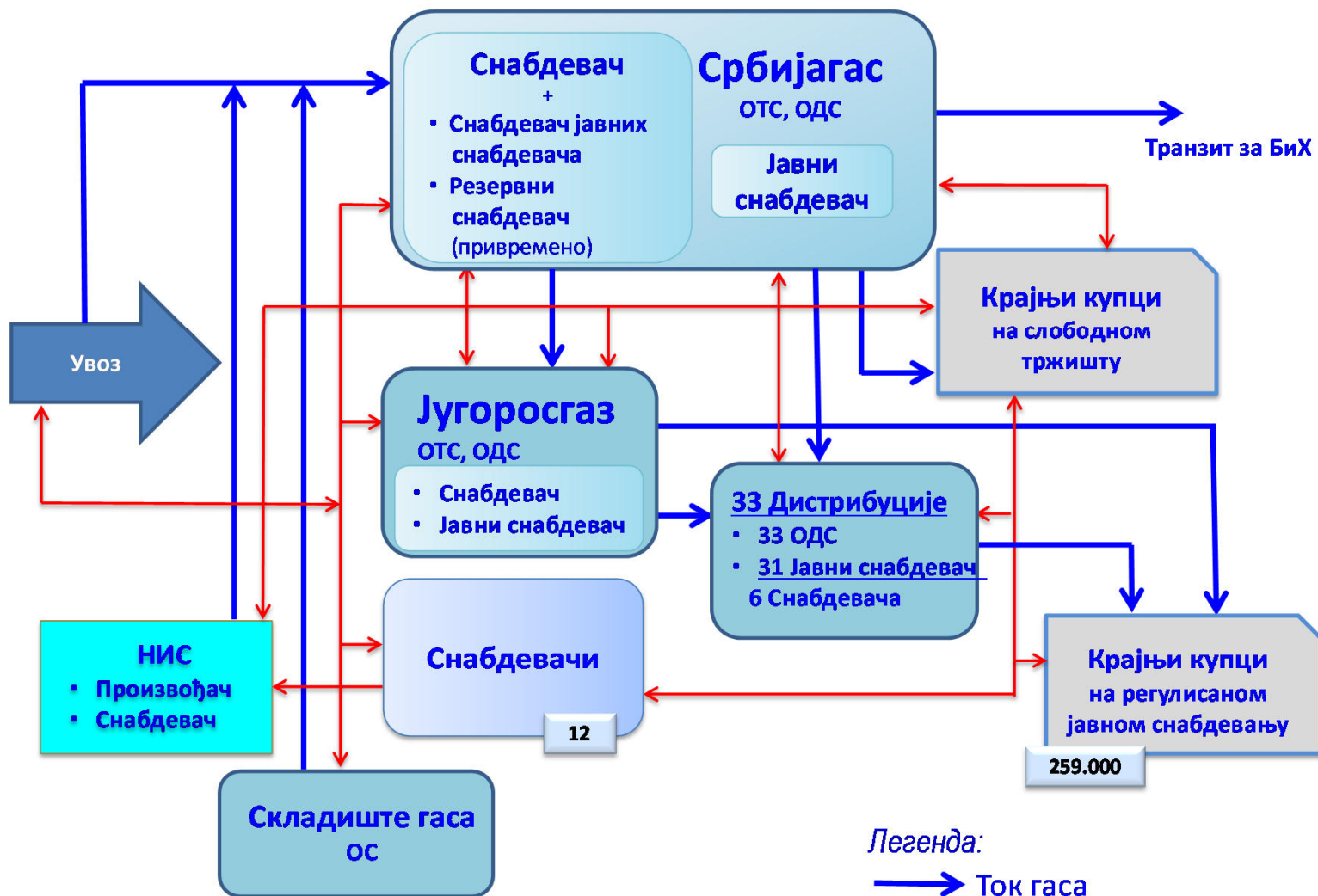
SRBIJA - tržište energije

- Okvir za razvoj tržišta, određen Ugovorom o Energetskoj zajednici,
- Institucije i tržišni mehanizmi se uspostavljaju i uglavnom funkcionišu,
- Još nisu završene strukturne promene utvrđene Zakonom:
 - Srbijagas - transport gasa nije pravno ni funkcionalno odvojen od drugih delatnosti,
 - Jugorosgaz - transport gasa nije funkcionalno odvojen od drugih delatnosti,
 - distribucije el.energije - nisu funkcionalno odvojene od drugih delatnosti unutar JP EPS,
- Priprema se novi Zakon o energetici – implementira se Treći energetski paket EU – učvršćivanje nezavisnosti operatora sistema, jača uloga regulatora...

Шема тржишта електричне енергије

Шема тржишта природног гаса

ОТС, ОДС, ОС – оператори транспорта, дистрибуције и складишта

Врсте тржишта

Електрична енергија	Природни гас
Билатерално	Билатерално
Балансно	-
Организовано - берза	-

Припрема се оснивање, а затим и спајање са ЕУ берзата у региону

Отварање тржишта енергије у Србији

Тржиште ће од 1. јан 2015. бити потенцијално 100% отворено, али домаћинства и мали купци могу на тржиште, али не морају.

Problemi kupaca – kako na tržište?

- Mali broj kupaca ima tržišno iskustvo (strane kompanije)
- Važno je:
 - dobro poznavanje svoje potrošnje i mogućnosti racionalizacije,
 - jačanje funkcije planiranja i upravljanja potrošnjom
 - praćenje kretanja na tržištu – ponude/trajnje,
- Agencija je donela Pravila za promenu snabdevača - jednostavna za kupce i besplatna.

Otvorena pitanja za otvoreno tržište energije u Srbiji

- Da li postoji mogućnost izbora za kupce, odnosno adekvatna ponuda – 70 licenciranih snabdevača, mali broj aktivnih i konkurentnih u odnosu na ponudu EPS-a,
- Da li EPS i Srbijagas mogu zloupotrebljavati dominantnu poziciju? Kakva će biti uloga Komisije za zaštitu konkurencije, a kakva Vlade?
- Region je okvir za otvaranje tržišta - kojom brzinom će se formirati regionalno tržište?
- Da li su prekogranični kapaciteti dovoljni za adekvatnu ponudu?
- ...

SRBIJA – stanje u odnosu na EU – ostali aspekti

- Regulisane cene (električne energije) znatno ispod tržišnih
- Ograničenja u podsticajima za sunce i vetar sprečavaju da se pojave neravnoteže u primeni OIE kakve postoje u više zemalja EU (previsoki troškovi za kupce); neophodan veći napor da se ciljevi za 2020 ostvare,
- Obaveza primene taksi na CO2 ili ulaska u EU ETS šemu može nastati tek novim protokolom UN (2015?) ili sa približavanjem ulaska u EU – to može biti veliki trošak za Srbiju,
- Odložena primena industrijske Direktive (o velikim ložištima) – važan uspeh Srbije i EPS-a u okviru EnZ,
- Uspostavljeni tržišni mehanizmi alokacije prekograničnih elektroenergetskih kapaciteta na granicama Srbije,
- Mere za poboljšanje energetske efikasnosti tek se počinju primenjivati,
- Počela primena mehanizma za zaštitu energetske ugroženih kupaca,
- Nizak stepen gasifikacije.

Cene električne energije i gasa

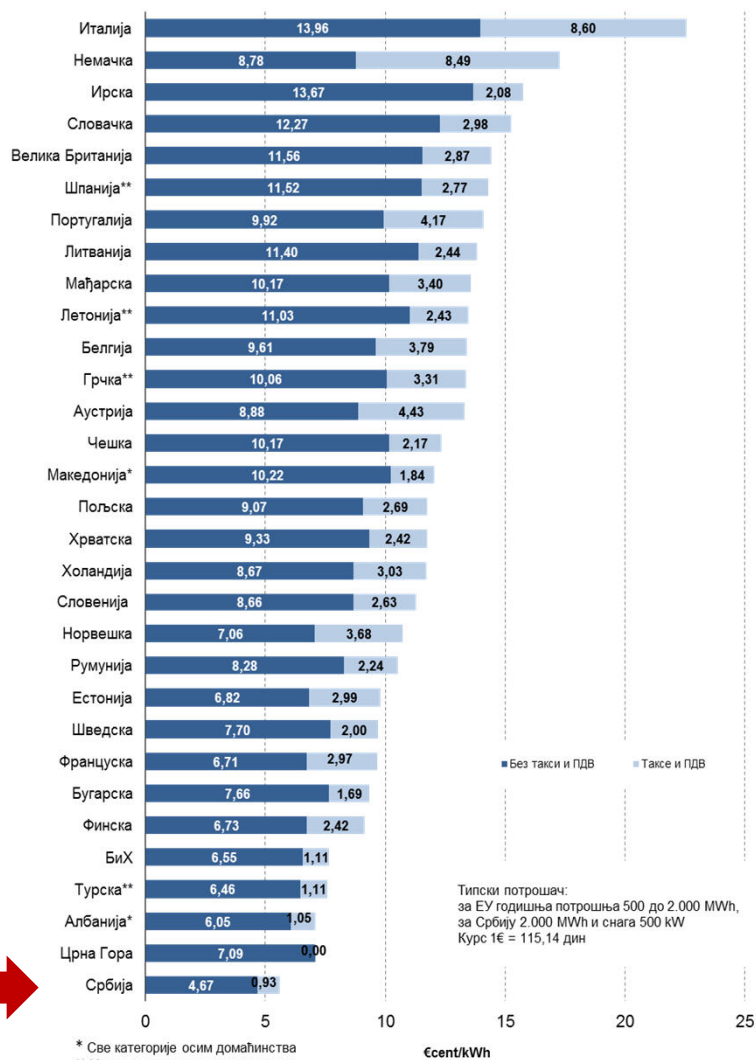
- Regulisane cene električne energije su ispod nivoa koji obezbeđuje održivost sistema (nedovoljno sredstava za investicije)
- Cene prirodnog gasa sada pokrivaju troškove (veliki finansijski deficit Srbijagasa nastao ranije zbog neadekvatnih cena, a dominantno zbog niske naplate)

ALI, na drugoj strani:

- Ima prostora za racionalizaciju troškova velikih energetske preduzeća

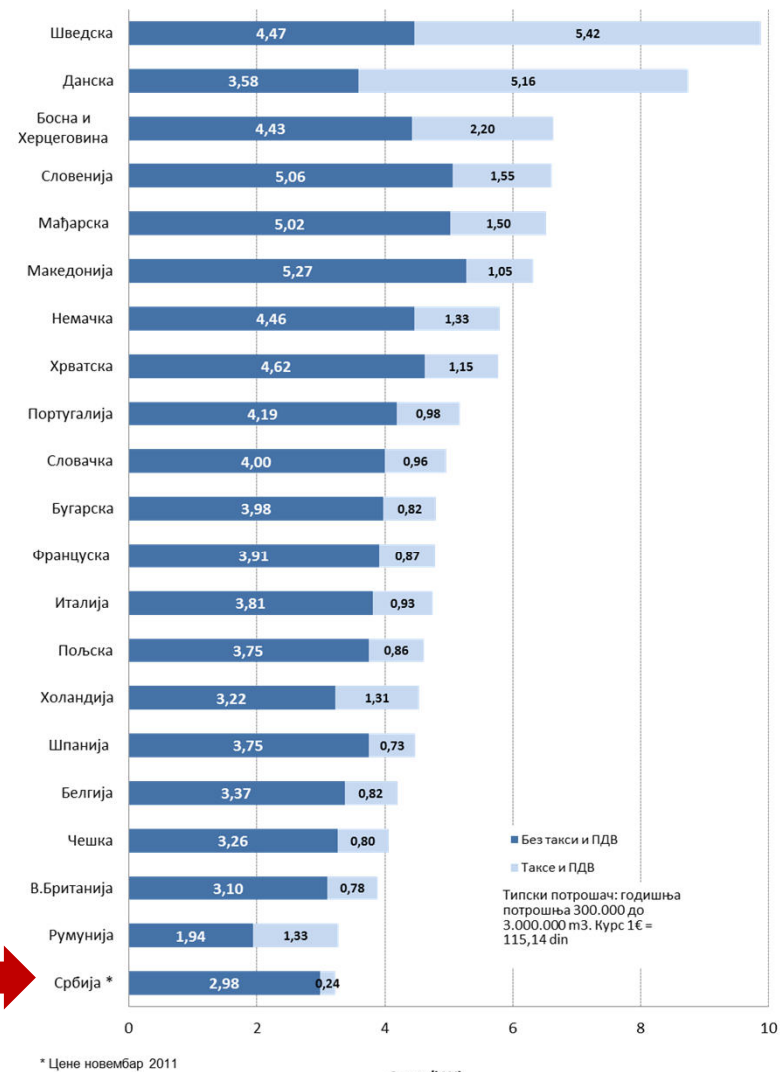

Цене електричне енергије и природног гаса за индустрију – друго полугодисте 2012.

Подаци: EUROSTAT, Агенција за енергетику

Електрична енергија

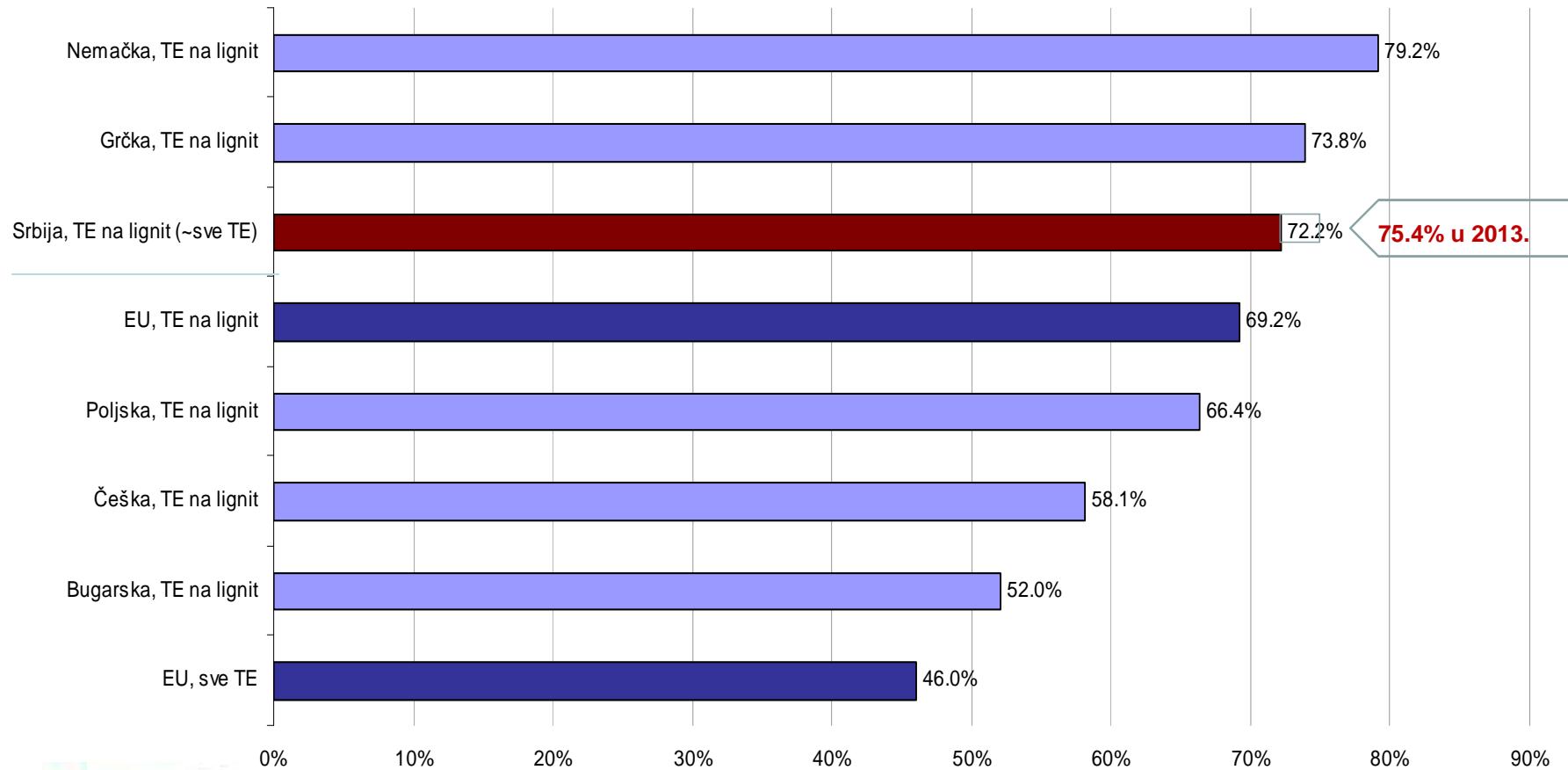

€cent/kWh

Izvor: EUROSTAT, Агенција за енергетику РС

Природни гас

EU – Srbija: termoelektrane – korišćenje kapaciteta

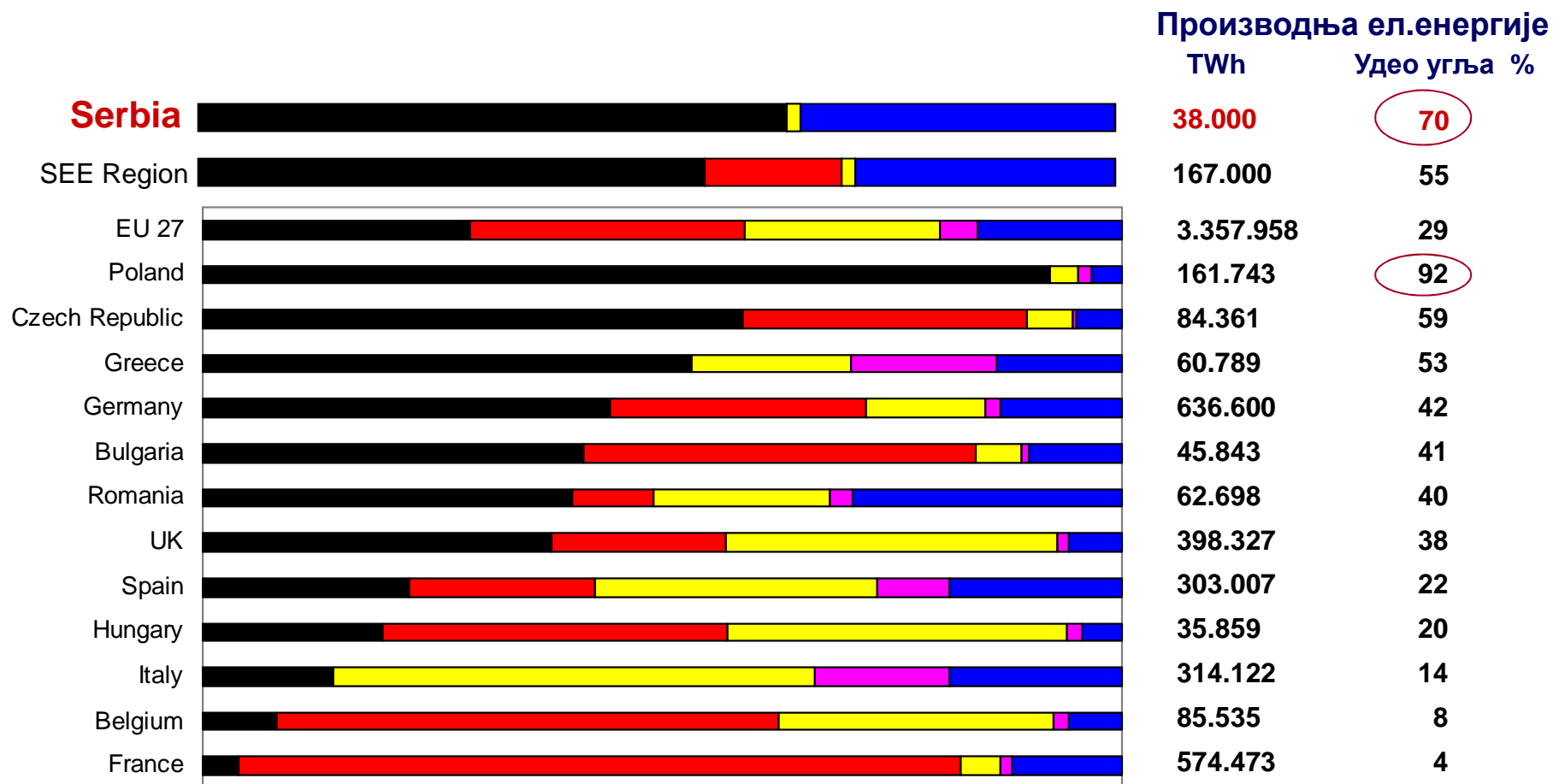

Izvor podataka: EURELECTRIC, Agencija za energetiku RS, EPS

Visoko korišćenje kapaciteta bitno smanjuje troškove u proizvodnji

Структура производње ел.енергије у неким земљама ЕУ, југоисточне Европе и Србији

■ coal ■ nuclear ■ gas ■ oil ■ others (hydro/biomass)

Извор: EUROSTAT – Energy / Yearly Statistics 2006

WB - GIS: EPS 2010

Висок утицај CO2 емисије на трошкове производње ел.енергије у Србији и региону

Prirodni gas – sigurnost snabdevanja i cene

- **Nizak stepen gasifikacije u Srbiji – potencijal za rast;**
- **Ali – rast potrošnje nieizvestan zbog visokih cena** (uvozna cena pre 10 godina bila 100 \$/hilj.m³, sada oko 400\$);
- Cena gasa vezana za cenu nafte;
- Dodatno – skup tranzit kroz Mađarsku;
- **Gas za proizvodnju električne energije sada nekonkurentan (troškovi proizvodnje 50% veći od tržišne cene el.energije). Može li cena gasa biti niža?**
- Srbija spada među najugroženije zemlje na eventualni prekid transporta gasa preko Ukrajine,
- Novi gasovodi – novi putevi i izvori snabdevanja (Južni tok, Niš-Sofija).

Regulisane cene: kako dalje?

STRATEGIJA RAZVOJA ENERGETIKE:

- Regulisane cene na realnom ekonomskom nivou za 2 do 3 godine – IZVESNOST PROMENA VAŽNA ZA INVESTITORE U ENERGETICI I ZA KUPCE

ZAŠTITA SIROMAŠNIH:

- Postepeno povećavati broj zaštićenih kupaca (npr. 20% domaćinstava), paralelno sa povećanjem regulisanih cena (npr. viša cena el.energije – veći prihod od profita u bužet – izvor za finansiranje zaštite ugroženih)

ENERGETSKA EFIKASNOST:

- Šira podrška poboljšanju energetske efikasnosti (izolacija zgrada, nabavka visoko efikasnih peći...)

Hvala na pažnji!

11000 Београд
Теразије 5/У
Tel: + 381 11 3037184;
Fax: + 381 11 3225780
E mail: aers@aers.rs
www.aers.rs